

Panorama knih

Sedlář, J. (2014). *Ismy umění 20. století*. Strasbourg: Meridian World Press.

Dlouholetý člen redakční rady časopisu *Universitas* Jaroslav Sedlář (*1936) předkládanou encyklopedií zaplňuje bílé místo v české literatuře o dějinách moderního umění. Kniha je završením téměř půl století akademické činnosti autora, který působil jako umělecký historik na Filozofické fakultě MU.

Kompendium nazvané *Ismy umění 20. století* srozumitelným způsobem zprostředkovává informace o umění a kultuře 20. století. Autor zainteresovanému čtenáři ve 260 abecedně řazených heslech osvětluje nejdůležitější tendence, směry a techniky (ismy), přičemž usiluje o zařazení českého umění do mezinárodního vývoje. Důležité umělecké směry tohoto období, jako například kubismus, konstruktivismus, dadaismus, orfismus, surrealismus (ale i mnohé další) jsou pojednány zevrubně v delších esejích. To je možné označit za největší přínos, ale zároveň také nejvíce citlivé místo recenzované publikace. Jelikož jsou jednotlivá hesla odlišná v hloubce svého rozpracování, může mít kniha problém najít si svého čtenáře. Člověku s laickým zájmem o umění se mohou jevit některá hesla až příliš rozvláčná a bez jasného a srozumitelného vyústění. Oproti tomu ne jeden čtenář z řad uměleckých historiků může být zaskočen stručností jiných hesel. Tato výtka ale nesnižuje hodnotu publikace jako celku, spíše dokládá hluboké znalosti a erudici jejího autora, které mu bránily zpracovat vybraná témata stručně a povrchně.

Jelikož není na místě předpokládat, že recenzovaná publikace bude čtena lineárně (to se od publikací slovníkového či encyklopedického stíhu ani neočekává), je na

místě doporučit k pozornému čtení především úvodní esej „Poznámky k interpretaci umění 20. století“. Esaj jednak slouží jako úvod k encyklopedii – bez tohoto úvodu by publikace vyznívala poněkud mechanicky a výčtově – a jednak napomáhá méně zkušenému čtenáři tím, že zasazuje složitý a dlouhodobý vývoj moderního umění do širších historických souvislostí. Autor zde pracuje s myšlenkou, že vývoj umění v podstatě zrcadlí vývoj společnosti. K zamýšlení mě donutila zejména analogie umění a vědy. Ukazuje se totiž, že krize věd jako výraz zásadní životní krize lidství se zároveň promítá také do krize umění (srov. s. 13 recenzované publikace). Možná právě proto moderní umění bývá stále častěji zpochybňováno a vyčleňováno z kulturního kánonu jako cosi zbytného, neuchopitelného. Přitom smysl moderního umění je možné spatřovat především v tom, že usiluje o poznání světa a člověka v rámci změněného systému vztahů. Krize umění (stejně jako krize vědy) otevírá prostor pro hlubší poznání světa, neboť usiluje o proniknutí do podstaty jevů. Nazírání věcí vnitřním zrakem a rozklad formy, které jsou typické pro umění první poloviny 20. století, je možné o půlstoletí později pozorovat také ve vědě fascinované interpretativními přístupy.

K publikaci mám jednu zásadnější připomínku. Ačkoliv má kniha ambice přispívat k porozumění české kultuře jako specifické součásti evropských kulturních tradic, činí tak bez jakéhokoli obrazového doprovodu. Rozumím tomu, že vydavatel publikace nechtěl investovat do nákupu autorských práv k reprodukci významných uměleckých děl. Výsledkem je ale publikace, která čtenáři předkládá eseje o umění bez umění. Tento problém je pochopitelně možné jednoduše překlenout například s pomocí Wikipedie. Existuje zde

ale nebezpečí, že čtenář na Wikipedii zůstane a k rozečtené knize se již nevrátí. Výše uvedené necht' není chápáno jako kritika bezesporu cenné publikace, ale jako výzva k zamyšlení nad vhodnými podobami a for-

mami slovníkových a encyklopedických publikací v době masivního nástupu informačních a komunikačních technologií.

Petr Knecht

Přečetli jsme: Karel Landys – Konvalinka

V letošním roce slaví své osmdesáté narozeniny generace „šestatřicátníků“, ke které patřil také bohužel již zesnulý prezident Václav Havel. Spolek absolventů Masarykovy univerzity inicioval vydání knihy jednoho z velmi zajímavých příslušníků této generace, absolventa Lékařské fakulty Masarykovy university, lékaře-onkologa MUDr. Karla Landyse. Kniha byla vydána v nakladatelství Doplněk.

Generace, o které je řeč, je téměř poslední generací, která ještě pamatuje alespoň konec II. světové války. Popisem života v okupovaném a bombardováním ohroženém Brně kniha začíná, paralelně se vzpomínkami na babičku, která malému chlapci několikrát poskytla útočiště v přece jen klidnějším Uherském Hradišti. Očima dítěte sledujeme vlastní přechod fronty ve vesničce Nuzífov, kam se rodina v posledních dnech války uchýlila. Následuje barvitý popis života v prvních týdnech po válce, zahrnující i sovětské vojáky objímající se s brněnskými ženami, a také surové zacházení s brněnskými Němci, které se nevyhnulo ani autorově učitelce z mateřské školky. Po krátkém období omezené demokracie následoval únorový převrat a nástup komunistů. Mladý Kája, stejně jako mnozí z jeho generace (a řada dalších až po „Husákovy děti“) zažíval schizofrenní zmatek mezi oficiální propagandou a domácí výchovou. Měl to o to těžší, že neměl „ten správný kádrový původ“, protože byl z úřednické rodiny, a jeho otec byl dokonce coby „politicky nespolehlivý“ zatčen a pět

měsíců držen ve vazbě. Kája se navzdory tomu všemu cílevědomě vzdělával v nej-různějších oborech, zejména ale v biologii. Studoval na gymnáziu a už jako gymnazista vypomáhal jako laborant na patologicko-anatomickém ústavu Fakultní nemocnice u svaté Anny, mimo jiné i proto, aby potvrdil svůj zájem o medicínu a tím zvrátil očekávaný nepříznivý kádrový posudek. Snad to opravdu sehrálo svou roli, snad pomohlo i doporučení středoškolských kantorů, kteří si pilného studenta vážili: v roce 1953 byl nakonec doopravdy přijat ke studiu na Lékařské fakultě Masarykovy university.

Další část knihy je věnována studiu na univerzitě. Autor vzpomíná na své učitele – profesora farmakologie Jiřího Štefla, profesora mikrobiologie Václava Tomáška, spisovatele a nestora brněnské dermatovenerologie profesora Antonína Trýba a další. V téže době byl ale mladý Karel také kontaktován Státní bezpečností a žádán o spolupráci. Mladý student si nedovolil rezolutní odmítnutí, a tak kličkoval, ovšem tak, aby nikomu neublížil. Aby nepřivedl do problémů své přátele, raději se s nimi přestal scházet; když ho Státní bezpečnost volala (pod smluveným krycím jménem „Konvalinka“ – odtud název knihy), přišel, ale dával si záležet, aby hovořil co nejméně neutrálně. Byl ale z celé věci velice vyčerpán; relativní klid nacházel u babičky v Uherském Hradišti.

Po promoci nastoupil jako sekundář v nemocnici v malém městě Hnúšťa-Likier, oženil se a vychovával dvě děti. Ani teď neměl nouzi o dramatické zážitky, jako když se snažil v byrokratické mašinérii zajistit letecký transport pacienta v kritickém stavu